

УДК 336.717.3

Гроші, фінанси і кредит

Коваленко В.В. (Kovalenko V.V.)

*доктор економічних наук, професор, професор кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету*

**ДЕПОЗИТНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ ТА РОЗВИТОК
НА МАЙБУТНЄ
DEPOSIT ACTIVITY BANKS OF UKRAINE : REALITIES AND
DEVELOPMENT ON THE FUTURE**

Анотація: У статті розглянуто актуальні проблеми депозитної діяльності банків. Проаналізовано сучасний стан депозитного ринку України. Обґрунтовано основні концептуальні положення функціональної організації депозитної діяльності банків. Визначено основні напрями удосконалення депозитної діяльності банків.

Ключові слова: депозитна діяльність, депозитна політика, банківські установи, депозитний ринок, депозитні послуги.

Аннотация: В статье рассмотрены актуальные проблемы депозитной деятельности банков. Проанализировано современное состояние депозитного рынка Украины. Обоснованы основные концептуальные положения функциональной организации депозитной деятельности банков. Определены основные направления усовершенствования депозитной деятельности банков.

Ключевые слова: депозитная деятельность, депозитная политика, банковские учреждения, депозитный рынок, депозитные услуги.

Annotation: The issues of the day deposit activity of banks are considered in the article. A modern deposit market of Ukraine condition is analysed. The substantive conceptual provisions of functional organization deposit activity of banks are reasonable. Basic directions improvement of deposit activity of banks are certain

Keywords: deposit activity, deposit policy, bank institutions, deposit market, deposit services.

Постановка проблеми. Розвиток банківської системи спричинив загострення конкуренції між банками за ресурси та ефективні напрямки їх розміщення. Зазначене призвело до поступового зниження прибутковості банківської діяльності. Тому, для підвищення стійкості та прибутковості діяльності за необхідне є удосконалювати власну депозитну діяльність банків. Особливо зазначене актуалізується у період підвищення ризиковості діяльності під впливом процентного, валютного та ринкового ризиків.

З метою підтримки власної конкурентоспроможності банківські установи змушені пропонувати своїм клієнтам нові депозитні продукти, удосконалювати депозитну політику, застосовувати різноманітні фінансові інструменти та розширювати свою діяльність.

У вітчизняному банківництві, для забезпечення ефективної депозитної діяльності відповідно до вимог ринкової економіки велике значення має розробка і впровадження системи депозитних рахунків. До головних елементів цієї системи належать: форми депозитних розрахунків, режими здійснення депозитних операцій, порядок розміщення коштів на депозитах; умови їх вилучення, встановлення строків зберігання коштів, регулювання величини процентних виплат. Але залишаються актуальними питання формування постійної депозитної бази, механізми навіювання ризиків та трансформації депозитної бази у прибуткові активи з метою отримання достатнього рівня норми прибутку, що у свою чергу впливає на рівень капіталізації банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Удосконалення депозитної діяльності банківських установ відіграє важливу роль у системі загального банківського менеджменту, про що свідчить постійна увага до вивчення даного аспекту з боку дослідників – науковців та практиків. Зокрема, дане питання вивчали у своїх працях такі вчені, як Г. Азаренкова, М. Алексеєнко, М. Волошин, О. Дзюблюк, А. Кириченко, О. Колодізєв, О. Кравченко, Л. Кузнєцова, О. Лаврушин, В. Міщенко, А. Мороз, С. Науменкова, Л. Примостка, Т. Смовженко та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи, на значну кількість публікацій з питання, що вивчається, залишається невизначеним питання формулювання нової концепції депозитної діяльності банків, яка б була спрямована на забезпечення фінансово стійкої банківської діяльності та підвищення соціальної відповідальності банків з приводу залучення коштів та механізмів своєчасного їх повернення. Тому, основною метою написання статті є визначення основних концептуальних засад формування ефективної депозитної діяльності вітчизняних банківських установ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наявність ресурсного потенціалу є важливою передумовою ефективного функціонування банківської установи, тому менеджмент депозитної діяльності банків, ефективна політика здійснення ним депозитних операцій є важливим завданням загальної системи стратегічного менеджменту, а підходи до залучення ресурсів потребує особливої уваги в умовах конкурентної боротьби між банками за клієнтів та їх вклади.

Важливим аспектом удосконалення депозитної діяльності можна вважати розширення спектра банківських послуг, які б надавалися в комплексі із депозитним обслуговуванням [1].

Ефективно організована депозитна діяльність банків може стати визначним фактором їх надійності, фінансової стабільності, передумовою досягнення показників платоспроможності та ліквідності.

Слід відзначити, що депозитна діяльність банків кореляційно залежить від обраної концепції формування та реалізації депозитної політики. У свою чергу депозитна політики банку – це складне економічне явище; її суть необхідно розглядати як у широкому, так і у вузькому значеннях. У широкому – депозитну політику банку характеризують як стратегію і тактику банку при його діяльності щодо залучення ресурсів із метою повернення, а також при організації та управлінні депозитним процесом. Під депозитною політикою у

вужькому значенні розуміють стратегію і тактику банку в частині організації депозитного процесу з метою забезпечення його ліквідності [2].

В основі формування депозитної політики лежать як загальні, так і специфічні принципи (табл. 1) [3; 4; 5].

Таблиця 1

Принципи формування депозитної політики банків

Принципи		Характеристика принципу
Загальні принципи	Принцип наукової обґрунтованості	Повинен базуватися на новітніх досягненнях науки та передового досвіду з урахуванням дії економічних законів у межах конкретного банку з використанням науково обґрунтованих методик
	Принцип цілостності системи	Депозитна політика виступає як підсистема політики банку в цілому. Вона має первинний характер щодо політики у сфері активних операцій
	Принцип комплексного підходу	Розробка теоретичних основ, пріоритетних напрямів депозитної політики та оцінка підсумку підходності від розміщення депозитів з точки зору стратегії розвитку банку
	Принцип оптимальності та ефективності	Розробка ефективних і оптимальних для цього етапу розвитку банку тактичних напрямів і методів. Визначає цілі й обсяги залучених банківських ресурсів та ефективну їх реалізацію
	Принцип єдності елементів	Усі елементи депозитної політики розглядаються не ізольовано, а в тісному взаємозв'язку і взаємозалежності
Специфічні принципи	Принцип забезпечення оптимального рівня витрат	Характеризує цінову політику банку, вміння керівництва банку адекватно реагувати на зміни ринкових цін на депозити для регулювання прибутковості та зниження очікуваних витрат. Відсоткові ставки орієнтовані на ринкову кон'юктуру
	Принцип безпеки операцій банку	Характеризує систему захисту економічних інтересів клієнтів щодо забезпечення банківської таємниці за їх рахунками, а також підтримання оперативної ліквідності банку
	Принцип забезпечення надійності	Від надійності банку залежить рівень ризику клієнта щодо повернення депозиту і сплати відсотків. Якість і кількість залучених коштів відображає стабільність і надійність банку

Дотримання цих принципів дозволяє банку сформувати як стратегічні, так і тактичні напрями в організації депозитних операцій, забезпечуючи тим самим ефективність і оптимізацію його депозитної політики.

З метою формування певних рекомендацій щодо збільшення ресурсної бази банків за рахунок депозитних ресурсів необхідно проаналізувати стан депозитних ресурсів на фінансовому ринку України.

В першу чергу необхідно визначитися з процесом, який пов'язаний із формуванням зобов'язань, їх подальшим розміщенням у активи та своєчасним погашенням. Динаміка та вагомість коштів, залучених банком з депозитних та недепозитних джерел, представлена на рисунку 1.

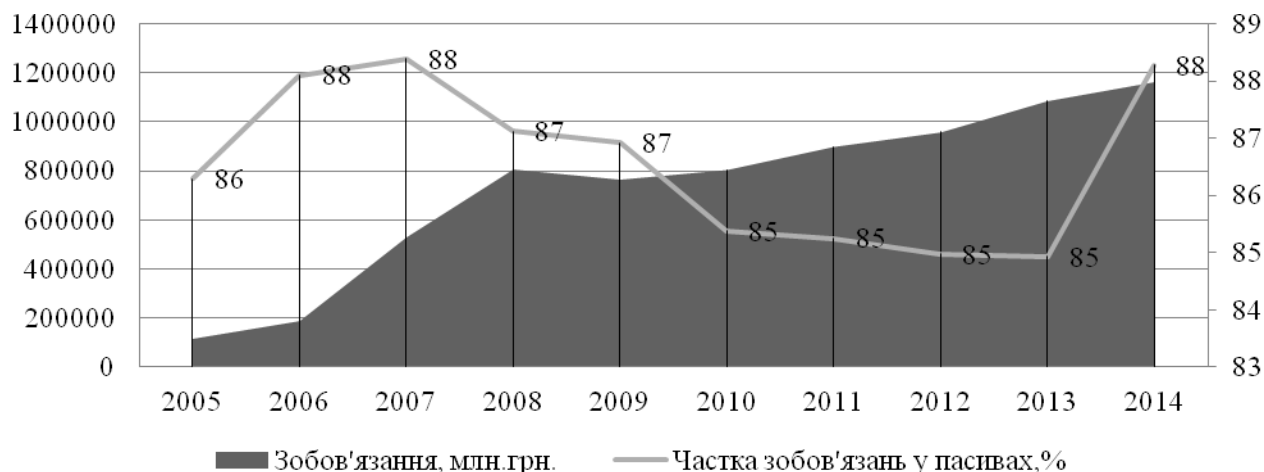

Рисунок 1. Динаміка зобов'язань банків України за 2005-2014 рр., на початок періоду (складено автором на основі використання матеріалів [6])

Як свідчать дані рис. 1, що Загальна динаміка банківських зобов'язань відповідала умовам економічного середовища: їх обсяги стабільно зростали протягом періодів стабілізації економіки. На підставі цього можемо зробити висновок, що для формування банками депозитних ресурсів, необхідно, насамперед, стабілізувати середовище їх операційної діяльності та забезпечити достатній рівень довіри до банківської системи.

У періоди стабілізації економічних процесів значними темпами зростали кошти фізичних осіб (рис. 2.). Як видно з представлених даних, кошти суб'єктів господарювання за період дослідження зростали, але меншими темпами, ніж кошти фізичних осіб (на 212 133 млн. грн. або більше, ніж у п'ять разів). Відповідно, їх частка в зобов'язаннях за період дослідження зменшилась на 13 в. п. і склала 22 %. Динаміка коштів суб'єктів господарювання мала схожу динаміку з коштами фізичних осіб, але їх залишки мали менші коливання: зростання до початку 2009 року; у період кризи 2008-2009 рр. –

скорочення залишків на 28724 млн. грн.; за 2009-2014 рр. – стабільне зростання кожного року, що призвело до нарощення ресурсів на 137 057 млн. грн.

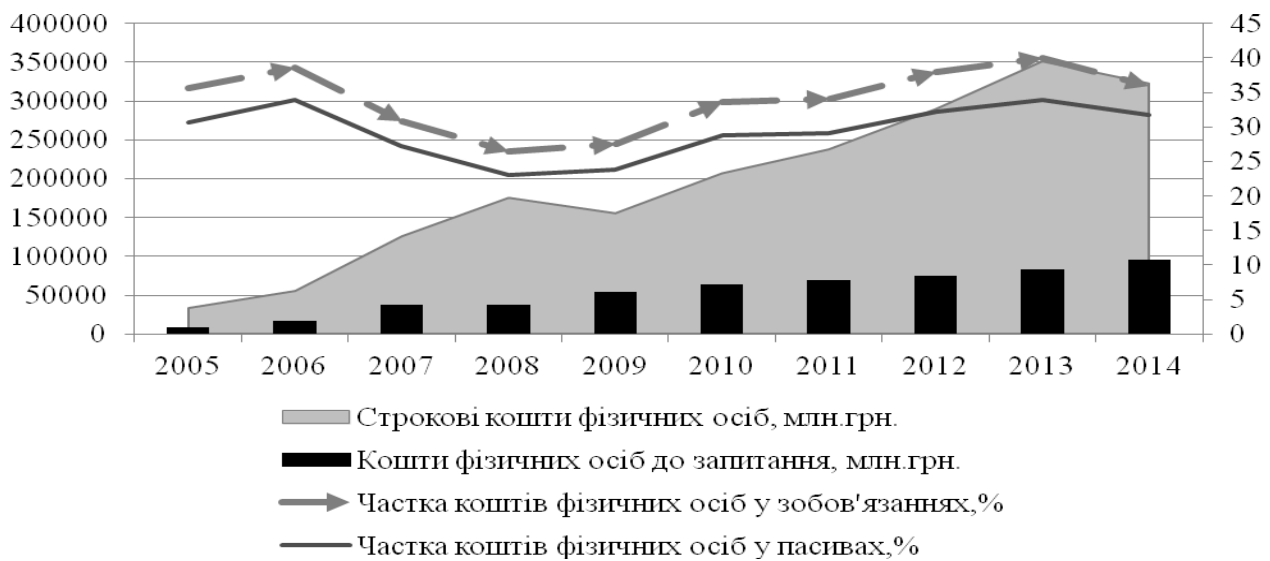

Рисунок 2. Динаміка коштів фізичних осіб у банках України за 2005-2014 рр., на початок періоду (складено автором на основі використання матеріалів [6])

Таким чином, ми можемо стверджувати про вплив на формування депозитних ресурсів банків їх депозитної політики, соціальної відповідальності та фінансової грамотності населення (якщо враховувати чинники ринкової економіки без політичних рішень).

У випадках кризових явищ, депозитна діяльність банків повинна бути направлення на розробку депозитної стратегії, яка направлена на залучення нових клієнтів, а саме: стратегія розвитку та стратегія диверсифікації; утримання існуючих клієнтів (стратегія проникнення); впровадження нових напрямків розвитку в продуктах та послугах (інноваційна стратегія).

Якщо проаналізувати поведінку суб'єктів економічної діяльності та домашніх господарств під час кризи, то можна виділити основні елементи, які впливають на формування депозитної бази банків (табл. 2).

Зміни в поведінці споживачів депозитних послуг внаслідок банківської кризи (складено автором з використанням джерела [7])

<i>Характеристики</i>	<i>До кризи</i>	<i>Після кризи</i>	<i>Висновки</i>
Строковість депозитів	6–12 місяців	До 3 місяців	Клієнти зменшують строки вкладень. Важливим фактором є можливість вибору дати закінчення депозитного договору
Валюта вкладів	Переважання гривневих вкладів	Підвищення частки вкладів в іноземній валюті	Відбувається активна диверсифікація портфелів депозитів по валютам.
Типи продуктів	Максимальні відсоткові ставки та можливість поповнення	Можливість зняття та рівень відсоткових ставок	Для клієнта пріоритетним є можливість зняття депозитів та підвищення ставки при збільшення розмірів депозитів
Стратегії клієнтів	Рівномірний розподіл клієнтів по банкам в залежності від їх стратегії	Різкий розподіл клієнтів на «гравців» та «вкладників»	Частина клієнтів є «гравцями», що обирають банки, які пропонують дуже високі відсоткові ставки, інші – стабільність та гарантії

Таким чином, можна стверджувати, що депозитна діяльність банків залежить від поведінки суб'єктів економічної діяльності та домашніх господарств, а також розробленої депозитної політики, включаючи їх соціальну відповідальність.

Висновки. Таким чином, ми можемо стверджувати, що депозитна діяльність банків в першу чергу пов'язана із забезпеченням стабільної ресурсної бази на вигідних для банків умовах та захисту інтересів вкладників та кредиторів.

З метою удосконалення зазначеного процесу вважаємо за доцільне:

- введення диференційованих норм до капіталів банків, що приймають строкові вклади від депозитних осіб;
- фонд гарантування вкладів фізичних осіб повинен підвищити диференціацію ставок збору по валютних та гривневих депозитах;
- ініціювання прийняття законодавчих норм щодо перегляду положень дострокового розірвання депозитних договорів;

- в межах проектів поширенням фінансової грамотності, за необхідне є проведення інформування громадян про переваги депозитів. Окрім поліпшення захищеності та умов депозитів, необхідно також боротись із нерозумінням широкого загалу можливостей та переваг банківських послуг і з стереотипами щодо їх ненадійності;
- альтернативою ощадним вкладам (але не заміщенням) повинні стати додаткові типу депозитів, які заохочують довгострокові заощадження у гривні.

Бібліографічний список:

1. Дмитрієва О.А. Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку // Фінанси України. – 2007. – № 5. – С. 138-145.
2. Андрушків Т. Депозитна політика комерційного банку та напрями її вдосконалення / Т. Андрушків // Українська наука: минуле сучасне, майбутнє. – 2012. – № 17. – С. 3–13.
3. Олексенко М.В. Депозитна політика банків на сучасному етапі / М.В. Олексенко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу . – 2011. – № 4(16). – С. 166-169.
4. Шульга Н.П. Банківський контролінг: підручник / Н.П. Шульга. – К: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – 437 с.
5. Бартош О. М. Депозитна політика банку та основні етапи її формування / О. М. Бартош // Вісник університету банківської справи національного банку України. – 2008. – № 3. – С. 97–101.
6. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/>. – Офіційний сайт Національного банку України.
7. Крухмаль О. В. Депозитна стратегія банків України в умовах фінансової кризи / О. В. Крухмаль // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XII Всеукраїнської науково-практичної конференції (12-13 листопада 2009) / Державний вищий

навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2009. – Т. 2. – С. 92-93.